

Adrian Borys

Uniwersytet Wrocławski

borys.adrian.93@gmail.com

Wpływ ogłoszenia upadłości na zobowiązania pieniężne i zobowiązania niepieniężne upadłego

An Influence of Bankruptcy Declaration on Pecuniary Liability and Non-Pecuniary Liability of the Bankrupt

STRESZCZENIE

W artykule zaprezentowano materialnoprawne skutki ogłoszenia upadłości w zakresie zobowiązań pieniężnych i zobowiązań niepieniężnych upadłego. W pierwszej kolejności zostało przedstawione zagadnienie natychmiastowej wymagalności zobowiązań pieniężnych upadłego. Następnie opisano kwestię modyfikacji sposobu spełnienia świadczenia niepieniężnego. Ponadto wskazano wpływ ogłoszenia upadłości na zobowiązania wekslowe i czekowe upadłego.

Słowa kluczowe: skutki materialnoprawne ogłoszenia upadłości; zobowiązania pieniężne; zobowiązania niepieniężne; natychmiastowa wymagalność

WSTĘP

W celu dokonania analizy zagadnienia wpływu ogłoszenia upadłości na zobowiązania cywilnoprawne upadłego, ze względu na jego złożony charakter¹, konieczne jest przedstawienie kilku uwag wstępnych, które będą stanowić punkt wyjścia do analizy materialnoprawnych skutków ogłoszenia upadłości co do zobowiązań upadłego. Po pierwsze, trzeba wskazać, że ogłoszenie upadłości (tzn. zdarzenie proceduralne będące następstwem niewypłacalności dłużnika) wywołuje wiele specyficznych skutków w sferze praw i obowiązków upadłego². W ramach

¹ R. Adamus, *Upadłość a zobowiązania cywilnoprawne*, Warszawa 2013, s. 13 i n.

² *Idem*, [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6: *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016, s. 742.

opracowania zostaną przedstawione skutki odnoszące się jedynie do zobowiązań pieniężnych i niepieniężnych upadłego.

Po drugie, w doktrynie wskazuje się, że przepisy prawa upadłościowego dotyczące materialnoprawnych skutków ogłoszenia upadłości, w tym zwłaszcza wpływu na stosunki zobowiązaniowe, stanowią regulacje o charakterze *lex specialis*³, są to więc przepisy, które w sposób szczególny regulują stosunki upadłego względem norm prawnych niezwiązanych z zagadnieniem upadłości, znajdujących się m.in. w Kodeksie cywilnym⁴. Przepisy dotyczące wpływu ogłoszenia upadłości na zobowiązania upadłego mają charakter norm prawnych *ius cogens*⁵. Oznacza to, że strony nie mogą w drodze czynności prawnych modyfikować ustawowych skutków ogłoszenia upadłości⁶, ponieważ takie czynności stron stosownie do przepisu art. 58 k.c. będą co do zasady nieważne⁷. Nie ma znaczenia również, czy czynności te zostały dokonane przed czy po ogłoszeniu upadłości.

WPLYW OGŁOSZENIA UPADŁOŚCI NA ZOBOWIĄZANIA PIENIĘŻNE UPADŁEGO

W świetle przepisów art. 91 ust. 1 Prawa upadłościowego⁸ każde zobowiązanie pieniężne obciążające upadłego, którego termin wymagalności (termin płatności) jeszcze nie nastąpił, staje się wymagalne z dniem ogłoszenia upadłości⁹. Takie ukształtowanie wymagalności zobowiązań pieniężnych jest pochodną celu postępowania upadłościowego – doprowadzenia do równomiernego zaspokojenia wierzycieli w jak najwyższym stopniu¹⁰. Skutek natychmiastowej wymagalności zobowiązań pieniężnych ma w tym przypadku charakter ustawowy¹¹, a dla jego zaistnienia wystarczające jest samo ogłoszenie upadłości, nie jest wymagane jakiegokolwiek działanie wierzyciela (np. dokonanie wypowiedzenia). Na natychmiastową

³ *Ibidem*.

⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 459 ze zm.), dalej jako: k.c.

⁵ Zob. M. Allerhand, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Bielsko-Biała 1991, s. 117; M. Allerhand, B. Kurzępa, *Prawo upadłościowe. Komentarz. Orzecznictwo*, Bielsko-Biała 1999, s. 235.

⁶ Zob. uzasadnienie wyroku SN z dnia 19 grudnia 2014 r., III CSK 15/14, Legalis nr 1185779.

⁷ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2011, s. 284; Z. Radwański [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. Z. Radwański, Warszawa 2008, s. 233–235.

⁸ Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 2171 ze zm.), dalej jako: p.u.

⁹ F. Zedler, *Zarys prawa upadłościowego*, Warszawa 2016, s. 85.

¹⁰ M. Pannert, *Wpływ upadłości likwidacyjnej na wykonanie zobowiązań z umów wzajemnych*, Warszawa 2010, s. 43.

¹¹ R. Adamus, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2016, komentarz do art. 91.

wymagalność wynikającą z art. 91 ust. 1 p.u. nie wpływa wcześniejsze przedłużenie terminu spełnienia świadczenia¹² na mocy czynności prawnej, jak również na mocy innego zdarzenia, np. prawomocnego wyroku sądu rozkładającego zasądzone świadczenie na raty¹³ – art. 320 Kodeksu postępowania cywilnego¹⁴.

Skutek natychmiastowej wymagalności wynikający z przepisu art. 91 ust. 1 p.u. powstaje jedynie pomiędzy upadłym a jego wierzycielem osobistym. Natychmiastowa wymagalność w tym przypadku oznacza tylko możliwość żądania przez wierzyciela zaspokojenia z funduszu masy upadłości, bez względu na termin płatności przysługującej mu względem upadłego wierzyciela¹⁵. Dlatego w doktrynie cywilistycznej zgodnie przyjmuje się, że termin wymagalności nie zmienia się w stosunku do osób odpowiadających wspólnie z upadłym (tj. współdłużników¹⁶, poręczycieli¹⁷ i dłużników rzeczowych). W stosunkach między wskazanymi osobami a wierzycielem upadłego świadczenia pieniężne płatne są w terminie wynikającym z treści zobowiązania¹⁸.

Natychmiastowa wymagalność zobowiązań pieniężnych nie oznacza, że wierzyciel uzyska natychmiastowe zaspokojenie swoich roszczeń. Spełnienie świadczenia nastąpi zgodnie z przepisami prawa upadłościowego. Oznacza to, że niezbędne będzie sporządzenie listy wszystkich wierzycieli upadłego, a następnie planu podziału¹⁹. Ogłoszenie upadłości nie wpływa natomiast na wymagalność zobowiązań przysługujących upadłemu²⁰.

Należyta ochrona wierzycieli w postępowaniu upadłościowym wymaga zrównania statusu wierzycieli pod względem możliwości zaspokojenia się z funduszu masy upadłości²¹. Należy jednak zastanowić się, czy zrównanie pozycji wierzycieli, których zobowiązania są już w chwili ogłoszenia upadłości wymagalne, z pozycją prawną wierzycieli, których zobowiązania staną się wymagalne w odległym terminie, jest słusznym rozwiązaniem. Jeżeli nie doszłoby do ogłoszenia upadłości, a wierzyciele byliby zaspokajani w ramach egzekucji singularnej, to prawdopodobieństwo zaspokojenia wierzycieli, których zobowiązania mają odle-

¹² J. Rażewski, *Prawo upadłościowe. Komentarz praktyczny*, Toruń 1999, s. 90.

¹³ M. Pannert, *op. cit.*, s. 44–46.

¹⁴ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1822 ze zm.), dalej jako: k.p.c.

¹⁵ S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 231.

¹⁶ M. Pannert, *op. cit.*, s. 43; S. Gurgul, *op. cit.*, s. 231.

¹⁷ A. Jakubecki, *Komentarz do art. 91*, [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, red. A. Jakubecki, F. Zedler, Kraków 2003, s. 236.

¹⁸ Zob. wyrok SN z dnia 28 marca 2008 r., V CKS 488/07, „Glosa” 2009, nr 2, s. 8; A. Jakubecki, *Komentarz do art. 91*, s. 236.

¹⁹ R. Adamus, [w:] *System Prawa Handlowego*, s. 753.

²⁰ *Ibidem*, s. 754.

²¹ A. Jakubecki, *Komentarz do art. 91*, s. 233.

gły termin spełnienia świadczenia, byłoby małe ze względu na zmniejszające się aktywa majątkowe niewypłacalnego dłużnika w miarę prowadzenia poszczególnych postępowań egzekucyjnych. W momencie ogłoszenia upadłości dłużnika tacy wierzyciele uzyskują możliwość zaspokojenia swojej wierzytelności z funduszy masy upadłości, bez względu na pierwotny termin wymagalności świadczenia im przysługującego. Z tego powodu dochodzi do obniżenia poziomu zaspokojenia wierzycieli, których wierzytelności były już wymagalne w momencie ogłoszenia upadłości. Z drugiej strony, jeżeli ustawodawca zrezygnowałby z konstrukcji natychmiastowej wymagalności zobowiązań, to wierzyciele, których wierzytelności mają odległy termin wymagalności, zostaliby albo pozbawieni możliwości udziału w postępowaniu upadłościowym, albo postępowanie to trwałoby tak długo, jak wszystkie zobowiązania upadłego stałyby się wymagalne.

Rozwiązanie zawarte w przepisie art. 91 ust. 1 p.u. wydaje się słuszne, ponieważ z jednej strony nie pozbawia możliwości jakiegokolwiek zaspokojania wierzycieli, których wierzytelności w chwili ogłoszenia upadłości jeszcze nie są wymagalne, a z drugiej strony poprawia ekonomikę postępowania upadłościowego, które ze względu na funkcję profilaktyczną powinno przebiegać szybko. Rozwiązanie zawarte w art. 91 ust. 1 p.u. jest wyrazem zasady równomiernego zaspokojania wierzycieli w postępowaniu upadłościowym²².

WPLYW OGŁOSZENIA UPADŁOŚCI NA ZOBOWIĄZANIA NIEPIENIĘŻNE UPADŁEGO

Zobowiązania niepieniężne upadłego z dniem ogłoszenia podlegają przekształceniu w wierzytelności pieniężne i z tym dniem stają się płatne, choćby termin ich wymagalności jeszcze nie nastąpił (art. 91 ust. 2 p.u.). Przekształcenie zobowiązań niepieniężnych w pieniężne następuje z mocy samego prawa²³. Odmienne zdanie wyraził M. Allerhand, zgodnie z którym do zamiany wierzytelności niepieniężnej na pieniężną nie dojdzie, jeżeli wierzyciel nie zgłosi swojej wierzytelności, w takim przypadku jego zdaniem wierzyciel nie żąda równego traktowania z innymi wierzycielami, wobec czego przekształcenie wierzytelności jest niepotrzebne²⁴. Stanowisko takie jest jednak sprzeczne z literalnym brzmieniem omawianego przepisu i ze względu na wykładnię językową nie zasługuje na aprobatę. Skutek przekształcenia zobowiązania ma charakter automatyczny. Regulacja ta jest

²² J. Rażewski, *op. cit.*, s. 90.

²³ Zob. wyrok SN z dnia 16 grudnia 2010 r., I CSK 114/10, Legalis nr 309865; wyrok SN z dnia 8 lipca 2011 r., IV CSK 40/11, Legalis nr 411305; S. Gurgul, *op. cit.*, s. 232; A. Jakubecki, *Komentarz do art. 91*.

²⁴ M. Allerhand, *op. cit.*, s. 119; M. Pannert, *op. cit.*, s. 46.

podporządkowana konstrukcji postępowania upadłościowego, którego celem jest zaspokojenie wierzycieli przez spieniężenie majątku upadłego i podzielenie uzyskanych sum pieniężnych z masy upadłości między wierzycieli upadłego na podstawie zatwierdzonego planu podziału²⁵.

Przekształcenie zobowiązania niepieniężnego następuje niezależnie od tego, czy syndyk dalej będzie prowadził przedsiębiorstwo upadłego i czy dalej istnieje możliwość spełnienia świadczenia w sposób pierwotny. Występuje jednak możliwość zawarcia nowej umowy między wierzycielem upadłego a syndykiem (już po ogłoszeniu upadłości), mającej za przedmiot to samo świadczenie niepieniężne, które zostało przekształcone²⁶. Takie rozwiązanie nie narusza art. 91 ust. 2 p.u.

Zobowiązania niepieniężne upadłego, których odpowiednikiem są roszczenia osób trzecich o wyłączenie z masy upadłości przedmiotów majątkowych nienależących do upadłego, nie ulegają zamianie wynikającej z przepisu art. 91 ust. 2 p.u.²⁷ Przekształceniu na zobowiązania pieniężne nie podlegają również te zobowiązania niepieniężne upadłego, do których przepis szczególny przewiduje odmienny skutek. Przykładowo dotyczyć to będzie dostarczenia rzeczy oznaczonej co do gatunku lub świadczenia usługi, które zostało przyjęte przez syndyka do wykonania na podstawie przepisu art. 98 p.u.²⁸

W ramach prezentowanej materii należy przedstawić także kwestie przekształcenia uprawnienia wynikającego z rękojmi. Po pierwsze, należy wskazać, iż z chwilą ogłoszenia upadłości nie wygasają uprawnienia kupującego (zamawiającego) z tytułu rękojmi. Po drugie, istotne znaczenie ma tutaj fakt, że istnienie uprawnienia nie jest tożsame z powstaniem długu, czyli istnieniem zobowiązania²⁹, ponieważ do jego powstania niezbędne jest powstanie wady rzeczy zarówno fizycznej, jak i prawnej. Zobowiązanie niepieniężne upadłego z tytułu rękojmi (przykładowo zobowiązanie do wymiany rzeczy na wolną od wad albo do usunięcia wady³⁰) podlega przekształceniu w zobowiązanie pieniężne na podstawie art. 91 ust. 2 p.u. tylko wtedy, gdy zdarzenie powodujące konkretyzację uprawnienia z tytułu rękojmi w wierzytelność nastąpiło przed ogłoszeniem upadłości, a upadły do tego czasu nie wykonał swojego

²⁵ R. Adamus, [w:] *System Prawa Handlowego*, s. 754. Zob. wyrok SN z dnia 23 marca 2006 r., II CSK 35/06, Legalis nr 177852.

²⁶ R. Adamus, [w:] *System Prawa Handlowego*, s. 754.

²⁷ Postanowienie SN z dnia 14 maja 2009 r., I CSK 427/08, OSNC 2010, nr 3, poz. 43; A. Jakubecki, *Komentarz do art. 91*, s. 234.

²⁸ S. Gurgul, *op. cit.*, s. 232; A. Jakubecki, *Komentarz do art. 91*, s. 234.

²⁹ Zob. uzasadnienie wyroku SN z dnia 19 stycznia 2011 r., V CSK 204/10, Legalis nr 417551.

³⁰ Zob. szerzej na temat uprawnień z tytułu rękojmi: J. Krauss, [w:] *Prawo handlowe*, red. M. Modrzejewska, J. Okolski, Warszawa 2016, s. 854 i n.; A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2015, s. 938 i n.; W.J. Katner, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 7: *Prawo zobowiązań – część szczególna*, red. J. Rajski, Warszawa 2011, s. 134 i n.

zobowiązania z tego tytułu³¹. Jeżeli nie wystąpiła wada rzeczy przed ogłoszeniem upadłości, to nie może nastąpić przekształcenie uprawnienia niepieniężnego z tytułu rękojmi w trybie art. 91 ust. 2 p.u., ponieważ *de facto* wierzycelność nie powstała.

Powyższe rozumowanie można uogólnić do wszystkich zobowiązań upadłego, przyjmując ogólną zasadę, że modyfikacja sposobu spełnienia świadczenia upadłego na podstawie art. 91 ust. 1 p.u. jest możliwa jedynie w przypadku, gdy świadczenie istnieje już w dacie ogłoszenia upadłości, a tylko nie nastąpił jeszcze termin jego spełnienia, tzn. świadczenie nie jest jeszcze wymagalne. Należy wskazać, iż stosownie do przepisu art. 52 p.u. o dacie ogłoszenia upadłości decyduje początek dnia, w którym wydano postanowienie o ogłoszeniu upadłości³², tzn. przyjmuje się, że skutki ogłoszenia upadłości powstają już od godz. 00:00 w dniu, w którym ogłoszono upadłość³³. W związku z tym, zgodnie z przedstawioną argumentacją, może dojść do sytuacji, w której zobowiązanie upadłego, mimo że powstało jeszcze przed formalnym wydaniem postanowienia w przedmiocie ogłoszenia upadłości, ale w dniu jego wydania, ze względu na wskazany przepis art. 52 p.u. nie będzie objęte dyspozycją art. 91 ust. 2 p.u., wobec czego sposób jego spełnienia nie będzie podlegał modyfikacji ani nie stanie się wymagalne z dniem ogłoszenia upadłości. Pozycja prawna tych wierzycieli w postępowaniu upadłościowym jest więc gorsza. Zasada równego traktowania wierzycieli w postępowaniu upadłościowym, która wymaga, aby zobowiązania niepieniężne zostały zamienione na zobowiązania pieniężne³⁴, nie jest w przedstawionej sytuacji w pełni realizowana. Stanowi to pewnego rodzaju przeoczenie ustawodawcy.

Przekształcenie zobowiązań niepieniężnych upadłego na mocy przepisu art. 91 ust. 2 p.u. nie dotyczy również zobowiązań niepieniężnych, które wynikają z praw podmiotowych bezwzględnych³⁵. Przykładem takiego zobowiązania, będzie m.in. zobowiązanie upadłego dotyczące przywrócenia posiadania i zaniechania naruszeń posiadania, wynikające z roszczenia posesoryjnego³⁶ (art. 344 § 1 k.c.) albo zobowiązanie wynikające z roszczenia negatoryjnego³⁷ (art. 222 § 2 k.c.). Problematyczna jest w przypadku tego rodzaju zobowiązań kwestia, kto jest zobowiązany do wykonania takich zobowiązań – syndyk czy osobiście upadły.

³¹ Wyrok SN z dnia 19 stycznia 2011 r., V CSK 204/10, Legalis nr 417551; S. Gurgul, *op. cit.*, s. 232.

³² P. Feliga, *Data ogłoszenia upadłości*, „Monitor Prawniczy” 2011, nr 14; A. Jakubecki, [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, red. A. Jakubecki, F. Zedler, Warszawa 2010, s. 119. Odmiennie: S. Gurgul, *op. cit.*, s. 105.

³³ P. Feliga [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6, s. 879.

³⁴ A. Jakubecki, *Komentarz do art. 91*, s. 233.

³⁵ S. Gurgul, *op. cit.*, s. 233.

³⁶ Zob. J. Gołaczyński, *Komentarz do art. 344*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2013, s. 538–539.

³⁷ Zob. A. Cisek, K. Górski, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, s. 377.

UPADŁOŚĆ A WIERZYTELNOŚCI CZEKOWE I WEKSLOWE

Do zobowiązań pieniężnych upadłego zaliczyć można również zobowiązania wekslowe i zobowiązania czekowe. Ogłoszenie upadłości wywołuje specyficzne skutki w sferze tych zobowiązań. Są one uregulowane w przepisach Prawa wekslowego³⁸ i Prawa czekowego³⁹.

W pierwszej kolejności należy wskazać na przepis art. 43 p.w., który określa materialne przesłanki roszczenia zwrotnego posiadacza weksła przeciw indosantom, wystawcy oraz innym dłużnikom wekslowym⁴⁰ (np. poręczycielowi i akceptantowi)⁴¹. Jeżeli ogłoszono upadłość trasata, to posiadacz weksła może wystąpić z roszczeniem zwrotnym nawet przed terminem płatności. Podobnie w przypadku, gdy ogłoszono upadłość wystawcy weksła, co do którego istnieje zakaz przedstawienia do przyjęcia, posiadacz weksła może dokonać poszukiwania zwrotnego przed terminem płatności. Ogłoszenie upadłości trasata lub wystawcy oznacza, że zapłata weksła staje się wątpliwa⁴² ze względu na stan niewypłacalności stanowiący podstawę ogłoszenia upadłości. Dlatego ustawodawca zezwala, żeby posiadacz weksła wystąpił z roszczeniem zwrotnym jeszcze przed nadejściem terminu płatności.

W przypadku ogłoszenia upadłości trasata – bez względu na to, czy weksel przyjął czy też nie – oraz w przypadku ogłoszenia upadłości wystawcy weksła, co do którego istnieje zakaz przedstawienia do przyjęcia, posiadacz weksła może wykonywać zwrotne poszukiwanie już na podstawie postanowienia o ogłoszeniu upadłości odpowiednio trasata lub wystawcy weksła (art. 44 p.w.). Oznacza to, że ze względu na stan niewypłacalności ustawodawca nie wymaga przedstawienia weksła do zapłaty oraz dokonania protestu wekslowego, który co do zasady jest koniecznym warunkiem roszczenia zwrotnego⁴³. Samo istnienie w obrocie prawnym postanowienia o ogłoszeniu upadłości zastępuje protest i umożliwia dokonanie poszukiwania zwrotnego⁴⁴.

Wskazane powyżej uwagi dotyczące skutku ogłoszenia upadłości będą się odnosić także do weksła własnego (art. 103 p.w.). Jednakże w tym przypadku zwrotne poszukiwanie nie może odnosić się do wystawcy weksła, gdyż jest on

---

³⁸ Ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 160), dalej jako: p.w.

³⁹ Ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo czekowe (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 462), dalej jako: p.cz.

⁴⁰ Ł. Gasiński, [w:] *Prawo handlowe*, red. M. Modrzejewska, J. Okolski, Warszawa 2016, s. 677–678.

⁴¹ L. Bagińska, *Komentarz do art. 43*, [w:] *Prawo wekslowe. Komentarz*, red. M. Czarnecki, L. Bagińska, Warszawa 2013.

⁴² S. Gurgul, *op. cit.*, s. 237.

⁴³ Zob. Ł. Gasiński, *op. cit.*, s. 678.

⁴⁴ S. Gurgul, *op. cit.*, s. 237.

dłużnikiem głównym, a nie regresowym. Zwrotne poszukiwanie przed terminem płatności możliwe jest jedynie w przypadku niewypłacalności wystawcy weksła własnego (art. 43 w zw. art. 103 p.w.)⁴⁵.

Analizując wpływ ogłoszenia upadłości na zobowiązania czekowe upadłego, należy wskazać na treść art. 58 p.cz., zgodnie z którym trasat jest zobowiązany do odmówienia zapłaty czeku, jeżeli wie, że ogłoszono upadłość wystawcy czeku. Przepis ten nie może zostać zastosowany w przypadku faktycznej niewypłacalności wystawcy czeku, ponieważ wymagane jest formalne wydanie postanowienia o ogłoszeniu upadłości⁴⁶. Umowa czekowa łącząca wystawcę czeku z trasatem (bankiem) nie wygasa w przypadku ogłoszenia upadłości wystawcy czeku, jednak każda ze stron może taką umowę wypowiedzieć ze skutkiem natychmiastowego rozliczenia⁴⁷. Ogłoszenie upadłości wystawcy czeku nie oznacza nieważności czeku ani jego odwołania⁴⁸. Trasat, jeżeli poweźmie wiadomość o ogłoszeniu upadłości wystawcy czeku, jest zobowiązany do odmowy realizacji zobowiązania czekowego, nawet jeżeli na rachunku wystawcy znajdują się środki na pokrycie tego zobowiązania. Dla obowiązku trasata wynikającego z przepisu art. 58 p.cz. prawnie indyferentne jest, jak trasat wszedł w posiadanie informacji o ogłoszeniu upadłości wystawcy czeku. Ponadto trasat nie ma obowiązku podejmowania działań zmierzających do ustalenia informacji, czy ogłoszono upadłość wystawcy czeku. Odmowa zapłaty na podstawie art. 58 p.cz. nie powoduje powstania odpowiedzialności trasata z tytułu niewykonania umowy czekowej⁴⁹.

Jeżeli trasat, mimo otrzymania wiadomości o ogłoszeniu upadłości, dokona zapłaty, to czynność ta pozostaje bezskuteczna w stosunku do masy upadłości⁵⁰, a syndyk może żądać od trasata wydania sumy czekowej. Trasat, który dokonał zapłaty, w takim przypadku może zgłosić swoje roszczenie z tego tytułu sędziemu-komisarzowi na podstawie art. 236 p.u. Zapłata dokonana przez trasata jest jednak skuteczna wobec posiadacza czeku⁵¹. Ciężar dowodu faktu posiadania przez trasata wiedzy o ogłoszeniu upadłości – stosownie do przepisu art. 6 k.c. – spoczywa na tym, kto twierdzi, że trasat wiedział o ogłoszeniu upadłości wystawcy czeku. Nie wystarczy tutaj powołanie się na fakt, że przy należytej staranności trasat powinien uzyskać informacje o ogłoszeniu upadłości na podstawie publicznego obwieszczenia⁵² w Rejestrze⁵³.

⁴⁵ Zob. L. Bagińska, *Komentarz do art. 103, [w:] Prawo wekslowe...*; S. Gurgul, *op. cit.*, s. 238.

⁴⁶ Zob. L. Bagińska, *Komentarz do art. 58*.

⁴⁷ S. Gurgul, *op. cit.*, s. 238.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ L. Bagińska, *Komentarz do art. 58*.

⁵⁰ S. Gurgul, *op. cit.*, s. 238.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Zob. F. Zedler, *Prawo upadłościowe i układowe*, Toruń 1997, s. 208.

⁵³ Do czasu utworzenia Rejestru obwieszczeń dokonuje się w Monitorze Sądowym i Gospodarczym – zob. art. 455 ust. 1 ustawy z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1574 ze zm.).

PODSUMOWANIE

Podstawowym skutkiem, jaki wywołuje ogłoszenie upadłości, jest odstąpienie od „indywidualnych” zasad wykonywania zobowiązań z jednoczesnym podaniem tych zasad przepisom prawa upadłościowego⁵⁴. Widoczne jest podporządkowanie wykonania zobowiązań zasadom prawa upadłościowego. Zobowiązania upadłego co do zasady nie mogą być wykonane po ogłoszeniu upadłości zgodnie z treścią właściwych dla nich przepisów prawnych, i to niezależnie, czy chodzi o wykonanie dobrowolne czy też o wykonanie przymusowe – w ramach postępowania egzekucyjnego. Wykonanie tych zobowiązań może nastąpić jedynie według regulacji prawnej zawartej w prawie upadłościowym. Celem podstawowym postępowania upadłościowego jest spieniężenie całego majątku upadłego⁵⁵ i równomierne zaspokojenie wierzycieli. Jest to związane z realizacją funkcji windykacyjnej postępowania upadłościowego⁵⁶. Realizacja zasady równomiernego zaspokajania wierzycieli widoczna jest również w przedstawionej regulacji dotyczącej wpływu ogłoszenia upadłości na zobowiązania pieniężne i niepieniężne upadłego. Równomierne zaspokojenie wierzycieli jest możliwe tylko wtedy, gdy wszystkie wierzytelności upadłego są wyrażone w pieniądzu⁵⁷, dlatego ustawodawca wprowadził obligatoryjne przekształcenie zobowiązań niepieniężnych na zobowiązania pieniężne.

BIBLIOGRAFIA

- Adamus R., [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6: *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016.
- Adamus R., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Adamus R., *Upadłość a zobowiązania cywilnoprawne*, Warszawa 2013.
- Allerhand M., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Bielsko-Biała 1991.
- Allerhand M., Kurzępa B., *Prawo upadłościowe. Komentarz. Orzecznictwo*, Bielsko-Biała 1999.
- Bagińska L., *Komentarz do art. 43*, [w:] *Prawo wekslowe. Komentarz*, red. M. Czarnecki, L. Bagińska, Warszawa 2013.
- Bagińska L., *Komentarz do art. 103*, [w:] *Prawo wekslowe. Komentarz*, red. M. Czarnecki, L. Bagińska, Warszawa 2013.
- Cisek A., Górka K., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2013.
- Feliga P., [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6: *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016.

⁵⁴ R. Adamus, [w:] *System Prawa Handlowego*, s. 752.

⁵⁵ W. Głodowski, *Pozycja prawna wierzyciela w postępowaniu upadłościowym*, Poznań 2002, s. 15.

⁵⁶ I. Gil, [w:] E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, *Postępowania w sprawach upadłościowych i rejestrowych*, Warszawa 2011, s. 22.

⁵⁷ M. Allerhand, *op. cit.*, s. 117.

- Feliga P., *Data ogłoszenia upadłości*, „Monitor Prawniczy” 2011, nr 14.
- Gasiński Ł., [w:] *Prawo handlowe*, red. M. Modrzejewska, J. Okolski, Warszawa 2016.
- Gil I., [w:] E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, *Postępowania w sprawach upadłościowych i rejestrowych*, Warszawa 2011.
- Głodowski W., *Pozycja prawna wierzyciela w postępowaniu upadłościowym*, Poznań 2002.
- Gołaczyński J., *Komentarz do art. 344*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2013.
- Gurgul S., *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Jakubecki A., [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, red. A. Jakubecki, F. Zedler, Warszawa 2010.
- Jakubecki A., *Komentarz do art. 91*, [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, red. A. Jakubecki, F. Zedler, Kraków 2003.
- Katner W.J., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 7: *Prawo zobowiązań – część szczególna*, red. J. Rajski, Warszawa 2011.
- Kidyba A., *Prawo handlowe*, Warszawa 2015.
- Krauss J., [w:] *Prawo handlowe*, red. M. Modrzejewska, J. Okolski, Warszawa 2016.
- Pannert M., *Wpływ upadłości likwidacyjnej na wykonanie zobowiązań z umów wzajemnych*, Warszawa 2010.
- Postanowienie SN z dnia 14 maja 2009 r., I CSK 427/08, OSNC 2010, nr 3, poz. 43.
- Radwański Z., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. Z. Radwański, Warszawa 2008.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2011.
- Raźewski J., *Prawo upadłościowe. Komentarz praktyczny*, Toruń 1999.
- Ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo czekowe (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 462).
- Ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 160).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 459 ze zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1822 ze zm.).
- Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 2171 ze zm.).
- Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1574 ze zm.).
- Wyrok SN z dnia 23 marca 2006 r., II CSK 35/06, Legalis nr 177852.
- Wyrok SN z dnia 28 marca 2008 r., V CKS 488/07, „Glosa” 2009, nr 2.
- Wyrok SN z dnia 16 grudnia 2010 r., I CSK 114/10, Legalis nr 309865.
- Wyrok SN z dnia 19 stycznia 2011 r., V CSK 204/10, Legalis nr 417551.
- Wyrok SN z dnia 8 lipca 2011 r., IV CSK 40/11, Legalis nr 411305.
- Wyrok SN z dnia 19 grudnia 2014 r., III CSK 15/14, Legalis nr 1185779.
- Zedler F., *Prawo upadłościowe i układowe*, Toruń 1997.
- Zedler F., *Zarys prawa upadłościowego*, Warszawa 2016.

SUMMARY

The article presents the substantive effects of declaring bankruptcy related to pecuniary liabilities and non-pecuniary obligations of the bankrupt. Firstly, the question of the immediate maturity of the bankrupt's pecuniary obligations was presented. Then there was presented the issue of modification of the way of fulfilling a non-pecuniary liability. The article also presents the impact of the bankruptcy declaration on the liability from the promissory note and the liability from the check of the bankrupt.

Keywords: substantive effects of bankruptcy declaration; pecuniary liability; non-pecuniary liability; immediate maturity